

Побужжя. *Там само*. — С. 111–116; Кухар-Онишко Н. О. Ф. Т. Камінський і В. І. Гашкевич. *Там само*. — С. 117–119.

Архіви: ДАЗО. — Ф. Р–5747. Оп. №. — Спр. 537.

С. М. Ляшко

КАШЕНКО Микола Феоданович (07.05.1855, с. Веселе Олександрівського пов. Катеринославської губ. (тепер Запорізького р-ну Запорізької обл.)–29.03.1935, Київ) — біолог, зоолог, ембріолог, селекціонер, академік Української академії наук.

Народився в багатодітній сім'ї збіднілих поміщиків, нащадків козаків. Закінчив із срібною медаллю катеринославську гімназію. Навчався на медичному ф-ті Московського ун-ту, де займався мікроскопічними дослідженнями під керівництвом відомого рос. зоолога А. П. Богданова (1875). Продовжив навчання на медичному ф-ті Харківського ун-ту, де повністю віддався науковій діяльності в ембріологічній лабораторії професора З. І. Стрельцова. По закінченні ун-ту зі ступенем медика та званням повітового лікаря (1880), М. Кашенка було залишено приватним асистентом при ембріологічній лабораторії. Вчений ступінь доктора медицини здобув після захисту дисертації «Епітелій людського хоріону та його роль в гістогенезі послідів» (1884). Протягом двох років викладав курси гістології та ембріології на медичному ф-ті Харківського ун-ту. 1886–88 М. Кашенко підвищував кваліфікацію

в лабораторіях Німеччини й Італії. Його роботи в галузі ембріології стали продовженням досліджень І. Мечнікова та О. Ковалевського. М. Кашенко розробив метод «графічного ізолювання», який дозволяв реконструювати загальну форму органів на основі вивчення гістологічних препаратів. Ученому належить пріоритет вивчення аномальних людських зародків. Роботи цього періоду друкувалися в міжнародних журналах та виданнях Харківського ун-ту.

Наприкінці 1888 М. Кашенка призначено професором кафедри зоології і порівняльної анатомії Томського ун-ту. Цей період життя і діяльності (1888–1912) приніс ученому звання заслуженого професора (1909), науковий авторитет, світове визнання. Він здобув в Московському ун-ті другий вищий ступінь — доктора зоологічних наук (1901). Його обрано членом ради Міжнародного анатомічного т-ва, а також т-в природодослідників при Петербурзьком, Харківськом, Томськом і Київськом ун-тах. З метою дослідження фауни Сибіру і збирання матеріалів для зоологічного музею М. Кашенко здійснив ряд наукових експедицій. Поряд із зоологічними дослідженнями, його наукові інтереси спрямувалися на виведення нових плодових рослин. Ученого справедливо вважають основоположником наукового плідництва.

1912 М. Кашенко разом із родиною повернувся в Україну. Працюючи на посаді професора агрономічного ф-ту Київського політехнічного ін-ту, продовжив дослідити щодо акліматизації південних пло-

МАТЕРІАЛИ ДО УКРАЇНСЬКОГО БІОГРАФІЧНОГО СЛОВНИКА

лових рослин. 1918 брав участь в роботі Комісії по виробленню законопроектів про заснування Української академії наук. В цьому ж році обраний академіком фізико-математичного відділу УАН (1918), головою фізико-математичного відділу, кафедри акліматизації. Комітет по вивченню фауни України при другому відділі УАН (1919). Учений багато зробив як організатор і засновник Зоологічного музею УАН та Акліматизаційного саду ВУАН (1931–35). М. Кашенком було засновано Музей акліматизації. Досягнення Саду висвітлювались в «Виданнях Київського акліматизаційного саду при ВУАН».

У галузі акліматизації головну увагу М. Кашенко зосередив на вивченні та виведенні районуваних сортів плодово-ягідних рослин, придатних для вирощування в Північній частині України, передусім нових сортів персиків, абрикосів, винограду, яблунь. Велику увагу учений також приділяв інтродукції і селекції лікарських рослин.

У 1944 р., в зв'язку зі створенням в системі Академії наук УРСР Ботанічного саду, до його складу передано Київський акліматизаційний сад, якому було присвоєно ім'я Миколи Феодановича Кашенка.

Тв.: Эпителий человеческого хориона и его роль в гистогенезе послета. — X, 1884; Что такое мезенхима // Изв. Импер. Томск. ун-та. — 1896. Кн. 10: Определитель млекопитающих животных Томского края // Изв. Импер. Томск. ун-та. — 1901. Кн. 18: Обзор млекопитающих Западной

Сибири и Туркестана. // Изв. Импер. Томск. ун-та. — 1905. Кн. 27: Новые исследования по маммологии Забайкалья // Ежегодник Зоол. Музея Импер. Академ. Наук. — 1912. Т. XVII. — № 2–3: Возможно ли в нас плодоводство? // Памятная книжка Томской губернии на 1908 г.: Наделы сибирского садоводства // Плодоводство. — 1908. — № 4: Научные основания и практическое значение гибридизации // Естественное и географическое. 1910. Т. XV. — 1: Первые шаги моего акклиматизационного питомника в Киеве // Садовод. 1914: На помощь Киевскому акклиматизационному саду в Киеве. — К.: УАН. 1925: Обзор деятельности Киевского Акклиматизационного сада в отделе лекарственных растений за первый период его существования (з роки 1915 по 1921) // Труды Физ.-мат. Отдела Укр. АН. — 1927. — С. 3–13. Т. 5. — Вып. 4. — К.: Претворения живой природы. — К., 1928.

Лит.: Лаптев И. П. Н. Ф. Кашенко как зоолог и исследователь фауны Сибири // Ученые записки Томск. гос. ун-та. 1950. — № 15: Маркевич А. П. и Квитницкий-Рыжов Ю. Н. Научная деятельность Н. Ф. Кашенко в области зоологии // Известия АН СССР. Сер. биол., 1951. — № 4: Квитницкий-Рыжов Ю. Н. Эмбриологические исследования к 100-летию со дня рождения Н. Ф. Кашенко // Архив анатомии, гистологии, эмбриологии. — Л., 1955. — Т. XXXII. — № 4: Иоганзен Б. Г. К 100-летию со дня рождения Н. Ф. Кашенко // Тр. Томск. гос. ун-та. 1956. — Т. 142: Гришко М.

М. Академік М. Ф. Кашенко — видатний біолог-мічурінець. — К., 1951; Члени-засновники НАН України. — К.: 1998.

О. Б. Готра

ЛАГУТА Микола Дмитрович (22.11.1895, м. Миколаїв—25.11.1937) — педагог, історик, краєзнавець на Миколаївщині.

Походив з родини майстра-котляра Миколаївського адміралтейства. Освіту здобув в народній початковій школі, потім в гімназії, яку закінчив в 1914. У 1915 вступив на історико-філологічний ф-т Новоросійського ун-ту. Навчання було перервано революцією. 1919 М. Лагута повернувся до Миколаєва, де працював учителем в І-й вишій початковій школі, в гімназії ім. І. Франка. Був активним членом місцевої «Просвіти», в якій познайомився з багатьма свідомими українцями. Друкувався в газеті «Степова Україна». 1919 М. Лагута вступив до УПСР (боротьбистів), працював секретарем редакції партійної газети «Революційна боротьба».

У період окупації Миколаєва денікінцями М. Лагута був мобілізований в студентську роту і служив в м. Сімферополі, за що пізніше був заарештований миколаївською «ЧК». 1922–23 працював викладачем українознавства, всесвітньої літератури, краєзнавства, діалектології, історії мови миколаївського ІНО, в трудовій школі № 3, на курсах мови та літератури в радпартшколі, на вечірньому робітфаці, завідував

дитячим будинком, де знаходилося на той час 350 дітей.

Захоплення краєзнавством зробило його активним членом історико-краєзнавчої секції Миколаївської наукового при ВУАН т-ва. Разом з місцевим краєзнавцем *Ф. Т. Камінським* він 1923 організував Історичне т-во ім. М. Аркаса. Захоплювався археологічними дослідженнями Півдня України. Ним була видана книжка «Історичні місця, пам'ятки старовини і мистецтва на Миколаївщині» (1926), краєзнавча робота «Хронологія главнейших исторических событий города Николаева» (1927), книжка «Забытый художник» про українського живописця, академіка Р. Г. Свдковського, який жив і творив в м. Очакові. Його нариси з історії Миколаївщини друкувалися в періодичній пресі, в збірках «Вся Николаевщина» (1928), «Життя і революція» (1926), «Географическом сборнике» (1926).

Талановитий педагог, М. Лагута опікувався злібними студентами, сприяв їх зацікавленню науковою роботою. Серед його учнів — С. Крижанівський (нині відомий дослідник української літератури, поет Ю. Блохін (Бойко-Блохін) відомий науковець Українського вільного університету в Мюнхені.

У 1930 М. Лагута був засуджений по справі «СВУ» до 3 років умовного покарання. Повернувшись до Миколаєва (1932), влаштувався на роботу до історико-археологічного музею, де працював до 1935. Організував при музеї гурток юних краєзнавців. 2.09.1937 був знову заарештований, звинувачений в антира-